

Bouřlivý rozvoj informačních systémů ve veřejném sektoru, se kterým jsme každodenně konfrontováni, dynamicky akceleruje využívání elektronické formy dokumentů. Je třeba konstatovat, že elektronická archivace (e-archivace), tj. trvalé uchování elektronických dokumentů (ED), není v rámci tohoto rozvoje cílevědomě řešena. Tvůrci systémů ani jejich uživatelé zatím nevykazují dostatečný zájem o elektronickou archivaci jako základ právní, správní a historické stability prostředí. Pohled těchto subjektů je zúžen na krátkodobý horizont fungování informačních systémů a čistě provozní hodnotu spravovaných informací, jsou přitahováni spíše bezproblémovým přístupem k informaci v reálném čase nebo rychlou obnovou systému při nenadálém výpadku. Zajištění dostupnosti elektronických dokumentů v dalších desetiletích není zatím příliš reflektováno. To je možná logické, ale z celospolečenského hlediska neakceptovatelné.

Fakta digitální současnosti:

- ▶ Setrvalý nárůst počtu dokumentů vznikajících pouze v elektronické podobě
- ▶ Dlouhodobý trend masové digitalizace bez koncepčního zamyšlení
- ▶ Pravidelné zaměňování termínů digitalizace a elektronická archivace (ačkoliv vztah obou procesů je zřejmý - digitalizace bez archivace nemá smysl) nebo elektronická archivace a zálohování
- ▶ Obecně nízké povědomí o problematice dlouhodobého uchovávání elektronických dokumentů jako celku ve veřejnosti i u odborníků tj. informatiků a z toho plynoucí obvyklá nedorozumění
- ▶ Právní nejistota v zacházení s dokumenty opatřenými zaručeným elektronickým podpisem
- ▶ Právo veřejnosti na přístup k informacím vzešlým ze státní správy
- ▶ Prudký rozvoj v oblasti informačních technologií (**e-government**)
- ▶ Již dnes existují problémy s čitelností ED staršího data

E-archivace není digitalizace!

E-archivace není zálohování!

Rizika nezodpovědného přístupu k elektronickým dokumentům:

- ▶ Ztráta informací nebo jejich znehodnocení
- ▶ Zúžení digitálního odkazu pro příští generaci
- ▶ Narušení právního vztahu mezi občanem a státem

Podle vládního usnesení č. 11 ze 7. ledna 2004 byl Národní archiv prostřednictvím Ministerstva vnitra pověřen shromážděním podkladů pro zadávací dokumentaci, na základě které dojde k vypsání výběrového řízení pro určení řešitele projektu dlouhodobého uchovávání a zpřístupňování dokumentů v digitální podobě.

Cílem elektronické archivace je uchování digitální informace v čase. Stěžejními otázkami je určení místa, na kterém budou data uložena, jak docílit toho, abychom byli za několik let schopni dokumenty v elektronické podobě vůbec přečíst a konečně jak bezpečně zachovat informační náplň, případně původní obraz elektronického dokumentu. Životnost datových médií, čtecích zařízení nebo software je omezená – ani proces stárnutí informačních technologií se nedá zastavit.

Otázky dlouhodobé archivace:

- ▶ *Problematická životnost datových nosičů*
- ▶ *Volba vhodných datových formátů nezávislých na výrobci počítačového programu*
- ▶ *Zabezpečení obsahu elektronických dokumentů (konzistence)*
- ▶ *Zabezpečení věrohodnosti dat (autenticita)*

Překotný vývoj v oblasti informačních technologií má přímý vliv na naše možnosti využívat elektronické dokumenty staršího data v novém softwarovém i hardwarovém prostředí. Jestliže máme problémy s čitelností dat v současné době (po uplynutí asi 15 let „digitálního věku“), jak bude vypadat naše situace za 20 let? Abychom mohli archivované ED v budoucnu využívat, musíme je nejprve převést (**migrate**) do softwarově nezávislého formátu, který byl obecně popsán a není problém jej dešifrovat. Zde hrají svou úlohu platformově nezávislé datové formáty, popisné informace o datech (metadata), jazyk XML apod. Jinou variantou zachování čitelnosti ED je modelace podmínek, ve kterých byl dokument původně vytvořen, v reálné současnosti (**emulate**). Otázky zabezpečení obsahu a věrohodnost elektronického dokumentu jsou sice čile diskutovány, ale obecné řešení není zatím k dispozici.

Nízké povědomí o nárocích na dlouhodobé zabezpečení dat s určitostí povede v budoucnu ke ztrátám informací. Elektronické dokumenty, respektive jejich informační potenciál, je jedním z pilířů právního a historického vědomí společnosti. Můžeme si dovolit ignorovat reálné nebezpečí zúžení digitálního odkazu příštím generacím? Ochrana práv a zájmů občanů by měla být v tomto ohledu průsečíkem snahy veřejných institucí.

Důležitým faktorem je možnost přístupu občanů k informacím vzešlým z veřejné správy, která je samotnou podstatou fungujícího demokratického systému. Úkolem instituce pověřené uchováváním archiválií v digitální podobě je i zabezpečení tohoto nároku. Dlouhodobou archivací a zpřístupněním ED je nutné vnímat jako spojitý nádobý a přistupovat k nim se stejnou mírou odpovědnosti. Eminentní zájem na zpracování, zajištění a zpřístupnění elektronických dokumentů musí mít logicky také veřejné orgány, neboť vytěžení informační hodnoty těchto pramenů je předpokladem i důkazem efektivního fungování správního aparátu.

Náplň činnosti pracoviště ED při Národním archivu:

- ▶ *příprava celostátního pracoviště (digitální archiv ČR)*
- ▶ *zodpovědnost za plnění vládního usnesení č.11 z roku 2004*
- ▶ *čerpání ze zahraničních i tuzemských zkušeností - výzkumná, rešeršní a publikační činnost v oblasti e-archivace, návaznost na grantovou studii (ČVUT, Odbor archivní správy MV) – Dlouhodobé uchovávání a zpřístupňování elektronických dokumentů v digitální podobě*
- ▶ *aplikace nabytých dovedností v prostředí ČR (metodiky, investiční záměry, pilotní provoz,...)*